

Національний університет
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПРИКАРПАТСЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК

збірник наукових праць

науково-практичне юридичне видання

Випуск 2 (61)

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

У збірнику висвітлюються результати наукових досліджень проблем сучасної правової науки, зокрема актуальних питань теорії держави і права, конституційного, адміністративного, цивільного, кримінального права, процесуальних та комплексних галузей права, правозастосовної практики, правової освіти, а також інші аспекти правової політики держави.

Для наукових та науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, здобувачів, практичних працівників, студентів, курсантів та всіх зацікавлених осіб.

Головний редактор:

Цуркан-Сайфуліна Юлія Василівна – д-р юрид. наук, професор

Заступник головного редактора:

Сафончик Оксана Іванівна – д-р юрид. наук, доцент

Відповідальний секретар:

Ковальчук Сергій Олександрович – д-р юрид. наук, доцент

Редакційна колегія:

Некіт Катерина Георгіївна – канд. юрид. наук, доцент

Гавриш Наталя Степанівна – д-р юрид. наук, доцент

Латковський Павло Павлович – канд. юрид. наук, доцент

Глиняна Катерина Михайлівна – канд. юрид. наук, доцент

Мазуренко Світлана Вікторівна – канд. юрид. наук

Dr. Michael Geistlinger – професор (Австрія)

Bernd Wieser – д-р юрид. наук, професор (Австрія)

Emre Sencer – д-р, професор (США)

Відповідальний за випуск:

О.П. Головка

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 16.05.2025 р. (протокол № 8)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Офіційний сайт видання: www.rjv.niouia.od.ua

Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, французька, болгарська, румунська.

Науково-практичний журнал «Прикарпатський юридичний вісник» зареєстровано суб'єктом у сфері друкованих медіа

Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення (Рішення № 1414 від 25.04.2024 року. Ідентифікатор медіа R30-03384. Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Національний університет «Одеська юридична академія» (Фонтанська дорога, 23, 65009, м. Одеса, e-mail: vstup@oniua.edu.ua, Тел.: (048) 719-88-01).

Внесено до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з юридичних наук відповідно до Наказу МОН України від 17.03.2020 р. № 409

УДК 342.92
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v2.2025.12>

І. М. Дмитрук
orcid.org/0000-0002-2228-0889
кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри морського та господарського права
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ, СВОБОД ТА ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН

Сучасний розвиток української юридичної науки вимагає нових кардинальних підходів до вивчення тих суспільних відносин, які складаються в суворих реаліях воєнного стану та неможливості реалізувати всі інститути демократії. Тому держава повинна використовувати концептуально нові доктринальні форми реалізації своїх функцій.

Епоха інтеграції національного законодавства в європейські реалії надала можливість, поштовх до імплементації ряду норм, які мають позитивний вплив на регулювання суспільних відносин в Україні.

Одна із сфер, яка потребувала правового забезпечення – адміністративно-процедурна діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів публічного адміністрування. З прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» відбулося впорядкування цієї сфери відносин в нашій державі.

Розуміння адміністративної процедури, як закріпленого правовими нормами порядку вчинення всіх рішень і дій уповноваженими суб'єктами публічного адміністрування, дає можливість її широкого застосування на практиці. Але лише час показує нам прогалини, колізії чи потребу узгодження діючої нормативної бази у практичній діяльності.

З науково-теоретичної точки зору, дію Закону України «Про адміністративну процедуру» та систематизацію адміністративно-процедурного законодавства, дослідили ряд українських юристів-теоретиків, таких як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, І.В. Бойко, Ш.Н. Гаджієва, Е.Ф. Демський, Н.Ю. Задирака, Т.О. Коломєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, Д.М. Лук'янець, В.П. Тимошук, А.М. Школик. Їхні роботи стали базою для подальшого наукового пошуку, дослідження ефективності застосування діючих нормативно-правових актів.

Метою статті є висвітлення адміністративної процедури з теоретичної точки зору, як способу захисту та реалізації прав, свобод та законних інтересів громадян.

Дослідження парадигми прав, свобод та інтересів людини і громадянина в процесі інте-

грації українського законодавства до європейської спільноти надало можливість ефективно впровадити нові форми та методи публічного управління. В першу чергу, це стосується адміністративно-процедурної діяльності суб'єктів публічного адміністрування.

Різноманітність поглядів на адміністративну процедуру дала змогу проаналізувати теоретичні аспекти цього питання. В дослідженні наводяться думки різних теоретиків-юристів, які викладали своє бачення на поняття адміністративної процедури ще до прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру», але це не означає, що їх твердження є хибними. Оскільки саме на цих підвалинах будувалися засадничі аспекти адміністративно-процедурного законодавства.

Один із провідних фахівців з питань адміністративної процедури, А.М. Школик, в своєму науковому дослідженні встановлює, що до адміністративної процедури в українській доктрині відносять дуже широке коло проваджень, які здійснюються уповноваженими законом суб'єктами публічного адміністрування. Тобто публічна адміністрація реалізує свої повноваження як в основній формі індивідуального адміністративного акта, так і в інших формах (нормативних актів, адміністративних договорів і фактичних (реальних) дій) [1].

Науковець В. Авер'янов стверджував, що адміністративні процедури здатні істотно сприяти підвищенню ефективності управлінської діяльності, чіткому виконанню функцій і повноважень органів та посадових осіб. Але головне, що ці процедури повинні забезпечити необхідну послідовність у реалізації громадянами своїх прав та свобод і стати дієвою перешкодою для суб'єктивізму й свавілля службовців органів виконавчої влади [2]. Погоджуючись з думкою науковця, слід додати, що існування регламентованої законодавством адміністративної процедури покращує ефективність здійснення та дотримання прав та законних інтересів громадян. Тобто, основним завданням адміністративної процедури є урівноваження публічного і приватного інтересів, уникаючи втручання у життя громадян, для забезпечення їхніх прав.

І.В. Бойко у своїх працях зазначав, що адміністративна процедура — це структурований, нормативно закріплений порядок прийняття адміністративних актів або укладення адміністративно-правових договорів, спрямований на вирішення конкретних справ у сфері публічного управління [3].

На думку В.П. Тимощука, адміністративна процедура — це установлений законом (офіційно) порядок розгляду та вирішення адміністративних справ, спрямований на прийняття адміністративного акта або укладення адміністративного договору [4].

П.С. Лютіков підходив до розгляду адміністративної процедури, як сукупності матеріальних та процедурних норм, оскільки діяльність публічної адміністрації нерозривно пов'язана із адміністративними процедурами, які фактично є сукупністю послідовно здійснюваних органом публічної адміністрації процедурних дій з розгляду та вирішення адміністративної справи. Матеріальні норми визначають правовий статус органу або посадової особи, а процедурні — механізми реалізації їх повноважень та компетенції. При цьому, адміністративний процес та адміністративна процедура — паралельно існуючі явища, регулюючи механізми яких мають різні завдання та призначення [5]. Візія цього науковця цінна з позиції висвітлення взаємозв'язку матеріальних та процедурних норм. В такому порівнянні можна побачити еволюцію наукової думки з приводу досліджуваних дефініцій.

Адміністративна процедура, як визначений законом порядок розгляду та вирішення адміністративної справи, є механізмом реалізації адміністративно-правового статусу учасників адміністративних правовідносин, який, що природньо, закріплюється матеріальними нормами адміністративного права. Вбачається, що ознаками адміністративної процедури, які максимально рельєфно відбивають її сутність, є: адресний, індивідуальний характер; у результаті видається (приймається) уповноваженим суб'єктом адміністративний акт; зовнішній характер дії; спрямованість на реалізацію матеріальних норм адміністративного права та досягнення певних юридичних результатів для конкретних суб'єктів [6]. Таке бачення є відображенням сучасних тенденцій на погляди щодо адміністративної процедури та її місце в системі заходів ефективної реалізації та забезпечення прав та законних інтересів громадян.

Науковець Е.Ф. Демський розділяв процедури на три групи: перша група процедур — передбачає наявність спору між сторонами — спрямована на вирішення цих спорів у суді. Характеризується змагальністю сторін у процесі. До цієї групи належать процедури, врегульовані

законодавством з адміністративного судочинства і здійснювані, як правило, за ініціативою фізичних чи юридичних осіб; друга група процедур — передбачає наявність порушених прав, а також необхідність задоволення законних прав та інтересів громадян чи юридичних осіб й інтересів держави — спрямована на розгляд і вирішення конкретних адміністративних індивідуальних справ. Характеризується імперативним регулюванням відносин, здійснюється за ініціативою як органів владних повноважень, їхніх посадових і службових осіб, так і за ініціативою приватних (фізичних чи юридичних) осіб; третя група процедур — передбачає необхідність внутрішньої самоорганізації органів владних повноважень — спрямована на забезпечення реалізації форм і методів державного управління. Характеризується застосуванням як методів субординації, так і координації поведінки суб'єктів відносин. У більшості випадків здійснюється за ініціативою органів владних повноважень, їхніх посадових і службових осіб [7].

Теоретичні дослідження згаданих вище науковців та низки інших теоретиків сучасної адміністративістики здійснили позитивний вплив на широке використання та сучасне розуміння поняття «адміністративна процедура», допомогли відокремити його від поняття «адміністративного процесу». Це сприяло більш прозорому розумінню зазначених категорій та перенесення цих наукових дефініцій в законодавчу площину.

Згідно з Законом України «Про адміністративну процедуру» адміністративна процедура — це визначений законом порядок розгляду та вирішення справи [8]. У цьому контексті варто зазначити, що в Законі дається окремо визначення «адміністративного провадження», вирішуючи спір щодо співвідношення цих категорій. Адміністративна процедура — це певна модель вирішення справи адміністративним органом, а адміністративне провадження — це вже конкретна діяльність — тобто сукупність процедурних дій, послідовно вчинених адміністративним органом, і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи [9].

Адміністративні процедури стали ефективним елементом в системі заходів захисту та реалізації прав та законних інтересів громадян. Прозорі і доступні адміністративні процедури дозволили громадськості впливати на реалізацію та забезпечення прав кожної особистості. Вони допомагають врегульовувати різні сфери життєдіяльності людини, є ефективним інструментом у протидії корупції, встановлюють чіткі правила гри для всіх учасників правових відносин.

Адміністративні процедури є важливим інструментом у системі державного управління, оскільки вони визначають послідовність дій, які

здійснюють органи влади при прийнятті рішень. Чітке і прозоре регулювання цих процедур дозволяє мінімізувати ризики корупції, запобігаючи зловживанню владою та маніпуляціям у процесі надання адміністративних послуг. Адміністративна процедура, з одного боку, забезпечує захист прав громадян, а з іншого – є інструментом контролю за діяльністю державних органів. У сучасних умовах особливе значення мають такі принципи адміністративних процедур, як прозорість, підзвітність і відповідальність. Вони виступають фундаментом для побудови ефективної системи публічного адміністрування, що має протидіяти корупційним загрозам. Прозорі процедури знижують можливість особистих контактів між чиновниками та громадянами, що є однією з найчастіших причин виникнення корупційних дій [10]. Отже, адміністративні процедури не лише регулюють взаємовідносини між державою та громадянами, але й слугують важливим інструментом забезпечення прозорості та доброчесності в державному управлінні.

В цілому, адміністративні процедури ефективно впливають не лише на реалізацію прав та законних інтересів людини та громадянина, а й забезпечують дотримання законодавства. Ефективний моніторинг впровадження адміністративних процедур дасть можливість в повній мірі оцінити їх позитивний вплив у всі сфери суспільного життя.

Одним із можливих варіантів оцінки ефективності застосування адміністративних процедур є проведення моніторингу надання адміністративних послуг. Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2021 р. № 864 [11] питання організації моніторингу якості надання адміністративних послуг доручено Міністерству цифрової трансформації в частині забезпечення інформаційної взаємодії між системою онлайн-моніторингу та оцінки якості послуг Єдиного державного вебпорталу електронних послуг і електронними інформаційними ресурсами суб'єктів моніторингу якості надання адміністративних послуг. Основними завданнями моніторингу є визначення: стану підготовленості онлайн-фронт-офісу та офлайн-фронт-офісу щодо обслуговування суб'єктів звернення; процедур надання адміністративних послуг, які підлягають оптимізації; стану дотримання процедур надання адміністративних послуг; рівня задоволеності суб'єктів звернення якістю надання адміністративних послуг.

Проте, виникають певні проблемні питання із узгодженості законодавства. Зокрема, Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» сприяв активному розвитку цифрових технологій та цифровій трансформації публічних сервісів, в тому числі

і адміністративних послуг. При детальному аналізі стало зрозумілим, що виникають труднощі із визначенням його місця у правовому регулюванні надання електронних адміністративних послуг. Це пов'язано з тим, що в цьому Законі є ряд норм процедурного характеру, які регулюють окремі аспекти процедури надання електронних публічних послуг, зокрема, подання заяв в електронній формі, отримання результату електронних публічних послуг [12].

Важливим кроком є також забезпечення можливості оскарження адміністративних рішень. Згідно ст. 18 Закону України «Про адміністративну процедуру» [8], особа має право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративного органу в порядку адміністративного оскарження відповідно до цього Закону та/або в судовому порядку, а адміністративний орган зобов'язаний повідомити особу про спосіб, порядок і строк оскарження адміністративного акта, який негативно впливає на право, свободу чи законний інтерес особи. Громадяни та юридичні особи повинні мати право на ефективний захист своїх прав через адміністративні суди або спеціальні органи. Оскарження повинно бути доступним, швидким і неупередженим, що зменшує ймовірність корупційних дій з боку посадовців.

Закон України «Про адміністративну процедуру» на теперішній час є загальним нормативним актом стосовно адміністративного оскарження. При цьому, сфери дії законів України «Про адміністративну процедуру» та «Про звернення громадян» в частині розгляду скарг не розмежовано. Так, в п. 1 ч. 2 ст. 1 Закону України «Про адміністративну процедуру» встановлено, що дія цього Закону не поширюється на відносини, що виникають під час розгляду звернень осіб, що містять пропозиції, рекомендації щодо формування державної політики, вирішення питань місцевого значення, а також щодо врегулювання суспільних відносин [8]. З цього вбачається, що на відносини, які виникають під час розгляду інших видів звернень, зокрема заяв, клопотань, скарг, дія Закону України «Про адміністративну процедуру» поширюється [13].

Адміністративна процедура, безперечно, є ефективним інструментом впровадження та реалізації прав та законних інтересів громадян. Вона дає змогу зменшити навантаження на судову гілку влади та пришвидшити вирішення багатьох питань, сприяючи прозорому, справедливому публічному адмініструванню. Проте є низка викликів, проблемних питань щодо правозастосування, узгодженості законодавства та правових колізій. Безперечно, ці аспекти будуть вирішені в майбутньому. Проте, фіксація на рівні законодавства ще одного способу для захисту прав та законних інтересів – адміністратив-

ної процедури – стала важливим поворотним моментом для українського законодавства.

Література

1. А.Школик. Адміністративно-процедурне законодавство в Україні: становлення та систематизація. Автореферат дис.на здобуття наук.ст. д.юр.наук. 12.00.07. Запоріжжя. – 2021. 46 с.
2. Авер'янов В. Проблеми демократизації державного управління в контексті адміністративної реформи в Україні. Часопис Київського університету права. 2002. № 2. 6 с.
3. Бойко І.В. Адміністративна процедура: концепт лекцій. Харків : Право, 2017. 132 с.
4. Тимошук В.П. Процедура прийняття адміністративних актів: питання правового регулювання: автореф. дис. канд. юрид. наук. Київ, 2009. 21 с.
5. Лютиков П.С. Юридичні особи як суб'єкти адміністративного права: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2013. 454 с.
6. Малик І.М. Адміністративна процедура: вкотре до змісту категорії та її співвідношення із суміжними правовими поняттями. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство» № 6. 2022. С. 355–361. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/02/68.pdf>
7. Демський Е. Адміністративне процесуальне право України. навчальний посібник. Київ. Юрінком Інтер. 2008. 496 с.
8. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-IX#Text>.
9. Науково-практичний коментар до проекту Закону України «Про адміністративну процедуру». Авт. колектив (Андрійко О.Ф., Бевзенко В.М. та ін.), за заг. ред. Тимошука В.П. К.: ФОП Мишалов Д.В., 2019. 460 с.
10. Литвин Н.А. Адміністративні процедури у контексті протидії корупції в Україні. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство» №6. 2024. С. 594–598.
11. Питання організації моніторингу якості надання адміністративних послуг: Постанови Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2021 р. № 864. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2021-%D0%BF#Text>
12. Хлібороб Н.Є. Проблеми застосування Закону України «Про адміністративну процедуру» в сфері адміністративних послуг. Адміністративна процедура: конституційні засади та європейські орієнтири: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (27 червня 2022 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Харків: Друкарня Мадрид, 2022. 391 с.
13. Негара Р.В., Даниленко-Негара Ю.С. Проблеми правового регулювання адміністративного оскарження. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. 828 с.; с. 56.
14. Галунько В.В. Адміністративна процедура в публічному адмініструванні академічної доброчесності вищої освіти в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. №1. 2023. С. 180–185.

Анотація

Дмитрук І. М. Адміністративна процедура як ефективний спосіб захисту прав, свобод та інтересів громадян. – Стаття.

У статті досліджується поняття адміністративної процедури, як ефективного інструменту захисту прав та законних інтересів людини і громадянина. Визначаються теоретичні аспекти вказаної дефініції. Підкреслюється, що вчені-науковці висвітлювали різне бачення на поняття адміністративної процедури. Закон України «Про адміністративну процедуру» уніфікував питання визначеності досліджуваної дефініції. Адміністративні процедури стали ефективним елементом в системі заходів захисту та реалізації прав та законних інтересів громадян. Прозорі і доступні адміністративні процедури дозволили громадськості впливати на реалізацію та забезпечення прав кожної особистості. Адміністративні процедури є важливим інструментом у системі державного управління, оскільки вони визначають послідовність дій, які здійснюють органи влади при прийнятті рішень. Чітке регулювання цих процедур дозволяє мінімізувати ризики корупції, запобігаючи зловживанню владою та маніпуляціям у процесі надання адміністративних послуг. Адміністративні процедури ефективно впливають не лише на реалізацію прав та законних інтересів людини та громадянина, а й забезпечують дотримання законодавства. Ефективний моніторинг впровадження адміністративних процедур дасть можливість в повній мірі оцінити позитивний вплив впровадження. Проте виникають певні проблемні питання щодо узгодження норм діючого законодавства та правозастосування. У статті висвітлено деякі, найбільш актуальні, на думку автора, труднощі щодо узгодження суміжних нормативно-правових актів. Адміністративна процедура, безперечно, є ефективним інструментом впровадження та реалізації прав та законних інтересів громадян. Вона дає змогу зменшити навантаження на судову гілку влади та пришвидшити вирішення багатьох питань, сприяючи прозорому, справедливому публічному адмініструванню. Проте є низка викликів, проблемних питань щодо правозастосування, узгодженості законодавства та правових колізій. Безперечно, ці аспекти будуть вирішені в майбутньому. Проте, фіксація на рівні законодавства ще одного способу для захисту прав та законних інтересів – адміністративної процедури – стала важливим поворотним моментом для українського законодавства.

Ключові слова: адміністративна процедура, адміністративні рішення, адміністративне оскарження, адміністративна послуга, захист прав.

Summary

Dmytruk I. M. Administrative procedure as an effective way to protect the rights, freedoms and interests of citizens. – Article.

The article explores the concept of administrative procedure as an effective tool for protecting the rights and legitimate interests of a person and a citizen. The theoretical aspects of the specified definition are determined. It is emphasized that scientists have highlighted different views on the concept of administrative procedure. The Law of Ukraine “On Administrative Procedure” unified the issue of the certainty of the definition under study. Administrative procedures have become an effective element in the system of measures for protecting and implementing the

rights and legitimate interests of citizens. Transparent and accessible administrative procedures have allowed the public to influence the implementation and provision of the rights of each individual. Administrative procedures are an important tool in the system of public administration, since they determine the sequence of actions taken by authorities when making decisions. Clear regulation of these procedures allows to minimize the risks of corruption, preventing abuse of power and manipulation in the process of providing administrative services. Administrative procedures effectively affect not only the realization of the rights and legitimate interests of a person and a citizen, but also ensure compliance with the law. Effective monitoring of the implementation of administrative procedures will make it possible to fully assess the positive impact of the implementation. However, certain problematic issues arise regarding the harmonization of the norms of current legislation and law enforcement. The article

highlights some of the most relevant, in the author's opinion, difficulties in harmonizing related regulatory legal acts. Administrative procedure is undoubtedly an effective tool for implementing and exercising the rights and legitimate interests of citizens. It allows reducing the burden on the judicial branch of government and speeding up the resolution of many issues, contributing to transparent, fair public administration. However, there are a number of challenges, problematic issues regarding law enforcement, legislative coherence and legal conflicts. Undoubtedly, these aspects will be resolved in the future. However, the fixation at the legislative level of another method for protecting rights and legitimate interests – administrative procedure – became an important turning point for Ukrainian legislation.

Key words: administrative procedure, administrative decisions, administrative appeal, administrative service, protection of rights.

Науково-практичне юридичне видання

ПРИКАРПАТСЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК

Науково-практичний журнал

Випуск 2 (61)

Виходить шість разів на рік

Українською та англійською мовами

Коректор – І. Чудеснова
Комп'ютерна верстка – О. Молодецька

Підписано до друку 19.05.2025 р. Формат 60×84/8. Обл.-вид. арк. 24,61. Ум. друк. арк. 24,88.
Папір офсетний. Цифровий друк. Наклад 100 примірників. Замовлення № 0625/445.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7623 від 22.06.2022 р.)
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1. Тел. +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua